

1. Παρόν & προοπτικές πρωτογενούς τομέα στην περιοχή μας

Την Δευτέρα 11 Αυγούστου συγκεντρωθήκαμε στην αίθουσα συνεδριάσεων του Δημαρχείου Σκιρίτιδας και συζητήσαμε για το παρόν και τις προοπτικές του πρωτογενούς τομέα στην Ελλάδα με σκοπό να τοποθετήσουμε τις παραγωγικές δυνατότητες της περιοχής μας στο ευρύτερο τοπίο της αγροτικής οικονομίας.

Είδαμε, αρχικώς, ότι οι παραγωγικές δυνατότητες ερμηνεύονται από οικονομικούς δείκτες και μεγέθη που αποτυπώνουν την ικανότητα ενός αγροτεμαχίου, μιας ευρύτερης περιοχής ή μιας χώρας να παράγει αγροτικά προϊόντα αξιοποιώντας το έδαφος, το κλίμα της και τις δυνατότητες άρδευσης.

Βλέποντας «από ψηλά» την αγροτική οικονομία της χώρας μας, διακρίνουμε ότι από τα 16 δις € έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο, τα 2 δις € αφορούν σε αγροτικά προϊόντα. Η γεωγραφική θέση της χώρας, το κλίμα και η μακρά αγροτική παράδοση δεν δικαιολογούν αυτό το έλλειμμα. Η «δυναμική» των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων, ύψους 4 δις €, μας πληροφορεί ότι η χώρα μας δύναται να παράγει εξαγωγίμα αγροτικά προϊόντα. Από αυτά το βαμβάκι, προϊόν δυναμικής εκτατικής καλλιέργειας, αντιπροσωπεύει το 10%. Άλλα προϊόντα στα οποία η χώρα μας είναι πλεονασματική, έχοντας αυτάρκεια μεγαλύτερη του 100%, είναι το ελαιόλαδο, η φέτα, το ρύζι, τα ακτινίδια, τα πορτοκάλια, η σταφίδα και οι βρώσιμες ελιές. Τα τελευταία προϊόντα αποτελούν τα κυριότερα εξαγωγίμα προϊόντα. Η ανάπτυξη, λοιπόν σε αυτούς τους τομείς είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστική. Αξίζει να σημειωθεί ότι στις βρώσιμες ελιές, η αυτάρκεια της χώρας μας είναι **996 %**. Συνεπώς ποιο είναι το μερίδιο της αγοράς (εξαγωγικής κυρίως) το οποίο θα προσπαθήσει να καλύψει μία νέα επιχείρηση σε αυτό το προϊόν;

Κυρίως οφείλουμε να εστιάσουμε σε προϊόντα και σε δεδομένα που σχετίζονται με την δυνατότητα ανάπτυξης της τοπικής μας παραγωγής. Αυτά σχετίζονται με την κάλυψη των αναγκών στα οποία είμαστε ελλειμματικοί ή την παραγωγή προϊόντων ποιότητας (εξαιρετικής ποιότητας και ανταγωνιστικά στην τιμή και στην διαθεσιμότητα) τα οποία να μπορούν να εξαχθούν. **Η χώρα μας εμφανίζεται ελλειμματική** κυρίως στο μαλακό σιτάρι (67%), στο κριθάρι (35%), στον αραβόσιτο (15%) **στα όσπρια από 45% στα φασόλια έως 67% στις φακές**, στα λεμόνια (40%), στα αχλάδια (18%) κ.ο.κ.. Στα τρόφιμα ζωικής προέλευσης, με εξαίρεση τα αλιεύματα –τα οποία δεν μας αφορούν-, είμαστε γενικώς ελλειμματικοί, από 7% στο

αιγοπρόβειο κρέας, 16% στο κρέας πουλερικών, 65% στο χοιρινό κρέας, περισσότερο από 70% στο βόειο κρέας, **10% στο μέλι και 7% στα αυγά**. Ιδιαίτερη εξαίρεση, όπως αναφέρθηκε, αποτελεί η φέτα, όπου η αυτάρκεια υπερβαίνει το **156%** με τον τζίρο των εξαγωγών να παραμένει στα 50.000.000 € τα τελευταία χρόνια, παρά την μικρή υποχώρηση της παραγωγής. Το τελευταίο στοιχείο δείχνει ότι ο δρόμος για την παραγωγή αιγοπρόβειου γάλακτος παραμένει ανοικτός.

Η περιοχή μας δεν μπορεί να εξετασθεί με τους ίδιους όρους παραγωγικών δυνατοτήτων με περιοχές όπου η γεωργική δραστηριότητα είναι δυναμική, εκεί όπου υπάρχουν κάμποι αρδευόμενοι ή μη καθώς και μεγάλη κλήροι. Σε τέτοιες περιπτώσεις οι υπολογισμοί, που περιλαμβάνουν τις αποδόσεις και τα κόστη, είναι ευκολότεροι. Στα κόστη περιλαμβάνονται οι καλλιεργητικές φροντίδες (άρωση, άρδευση κλπ.), το κόστος σπόρων, λιπασμάτων, αγροχημικών, τα κόστη προμήθειας και συντήρησης εξοπλισμού και σαφώς το κόστος ενέργειας. Η σημασία του κόστους ενέργειας είναι μεγάλη όπου απαιτούνται πολλές καλλιεργητικές φροντίδες με χρήση γεωργικών μηχανημάτων ή πολλές μετακινήσεις για την μεταφορά προϊόντων στις αγορές, π.χ. παραγωγή οπωροκηπευτικών για λαϊκές αγορές. Είναι ως εκ τούτου **σημαντική η επίπτωση της αύξησης του κόστους ενέργειας** στην τελευταία τριετία της κρίσης κατά 18%, με απίθανη την αντίστοιχη αύξηση στην πρόσοδο των καλλιεργειών.

Οι δυνατότητες της γης μας είναι συγκεκριμένες. Περιορισμένη δυνατότητα άρδευσης, δυσχέρεια στην χρήση γεωργικών μηχανημάτων (αλωνιστικές μηχανές) δυσχέρεια στην πρόσβαση από τρακτέρ ιδιαιτέρως με ρυμούλκηση καρότσας. Η θρεπτική ικανότητα του εδάφους είναι γνωστή μόνο εκεί που υπάρχουν πρόσφατες εδαφολογικές αναλύσεις. Οι παλαιότερες λιπάνσεις ή η αγρανάπαυση συνηγορούν σε μία μάλλον καλή κατάσταση του εδάφους. Σε ό,τι αφορά στην βοσκοϊκανότητα της περιοχής μας και αυτή θα πρέπει να θεωρείται περιορισμένη, λαμβάνοντας υπόψη τον ξηροθερμικό χαρακτήρα των βοσκοτόπων μας.

Ποιες λοιπόν, είναι οι δραστηριότητες που μπορούν να είναι οικονομικά βιώσιμες στον τόπο μας. Προσφιλείς αγροτικές δραστηριότητες είναι: η αιγοπαραβατοτροφία, η πτηνοτροφία, η μελισσοκομία, η δενδροκομία και η καλλιέργεια οσπρίων. **Γιατί «παραδοσιακές» και όχι «μοντέρνες» ή καινοτόμες γεωργικές δραστηριότητες;** Πρώτα-πρώτα δραστηριότητες όπως η εκτροφή σαλιγκαριών, η καλλιέργεια ροδιάς, το γκότζυ-μπέρι κλπ. αποδίδουν προϊόντα που απευθύνονται σε ένα ειδικό κοινό, εύκολα απομειώνεται η αρχικά υψηλή τιμή τους, δεν γνωρίζουμε τρόπους διάθεσης ενώ δεν έχουμε την παραμικρή εμπειρία στην διαχείρισή τους.

Πόσο αποδοτικές μπορούν να είναι οι παραδοσιακές δραστηριότητες στην περιοχή μας; Ας τις δούμε μία-μία:

Η αιγοπροβατοτροφία όσο και εάν είναι γνωστή έχει αρκετούς περιορισμούς: οι βοσκότοποί μας μπορούν να καλύψουν ένα μόνο μικρό μέρος των θρεπτικών και παραγωγικών αναγκών των ζώων και η προμήθεια των υπολοίπων αναγκαίων ζωοτροφών (υψηλής θρεπτικής αξίας) έχει υπολογίσιμο κόστος, δεν είναι ευχερής από την στιγμή που ούτε στις γύρω περιοχές δεν παράγονται πλεονάζουσες ζωοτροφές. Αυτό μπορεί να μην γίνεται αντιληπτό και οι επιδόσεις των ζώων να είναι περιορισμένες όταν δεν συνδέονται με την φυλή των ζώων ή με ένα προκαθορισμένο ισορροπημένο σιτηρέσιο.

Η μελισσοκομία παραμένει μία σταθερή αξία. Εάν αξιοποιηθεί η δυνατότητα πρόσβασης σε όλη την περιφέρεια του δάσους, σίγουρα μπορούν να παραχθούν σημαντικές ποσότητες μελιού. Το ρεικίσιο μέλι (ερείκης) έχει ξεχωριστή θέση σε αυτούς που προσέχουν την διατροφή τους και τοποθετείται υψηλότερα από άλλα μέλια, όπως αυτό της καστανιάς ή της πορτοκαλιάς. Οι περιορισμένες απαιτήσεις σε μετακινήσεις επιτρέπουν το προβλέψιμο κόστος της μελισσοκομικής δραστηριότητας.

Η πτηνοτροφία πρέπει να εξετασθεί πολύ σοβαρά εκεί όπου μπορεί να καταστεί ανταγωνιστική. Δεν μπορεί να γίνει εκτροφή κρεοπαραγωγών ορνιθίων ούτε ωοπαραγωγών ορνιθίων βιομηχανικού τύπου. Μπορεί όμως να εκτιμηθεί η δυνατότητα παραγωγής **αυγών ελευθέρας βοσκής, χωριάτικου κοτόπουλου (πετεινοί) ή και γαλόπουλων**, επίσης ελευθέρας βοσκής. Το κόστος πιστοποίησης είναι χαμηλό, ο προγραμματισμός της παραγωγής εύκολος, απαιτούνται λίγα «εργατικά» ενώ η εσωτερική αγορά δεν έχει κορεσθεί. Ενδεικτικά, η Αργολίδα, με το πιο ζεστό κλίμα, δεν πλεονεκτεί από την περιοχή μας ως προς τις επιθυμητές συνθήκες για την εκτροφή πτηνών.

Το τοπίο στην **δενδροκομία** είναι σαφές. Ελιές στα χειμαδιά και καστανιές στο χωριό. Η καρυδιές συνήθως «καίγονται» από τον πάγο ενώ οι κερασιές και οι μηλιές ντελίσσιους-Πιλαφά αποτελούν ανάμνηση. Όσο και να πλημμυρίζει η αγορά από φθινό ελαιόλαδο, η ζήτηση για ποιοτικό εξαιρετικά παρθένο, νόστιμο, ελαιόλαδο θα παραμένει υψηλή. Η καλλιέργεια της καστανιάς δοκιμάζεται από την βακτηρίωση αλλά η ζήτηση και οι καλές τιμές των τελευταίων ετών στηρίζουν πολλές ελπίδες για την βιωσιμότητα αυτής της καλλιέργειας. Οι περιορισμοί στις καλλιεργητικές απαιτήσεις (υψόμετρο, εδαφολογικά χαρακτηριστικά) οι οποίοι εκπληρώνονται στην περιοχή μας και το αποδιδόμενο ποιοτικό προϊόν ενισχύουν την προηγούμενη τοποθέτηση.

Η καλλιέργεια οσπρίων θα μπορούσε να ληφθεί υπόψη, με δεδομένα την χαμηλή αυτάρκεια της χώρας και την απαίτηση για ποιοτικά εγχώρια προϊόντα έναντι εισαγόμενων χαμηλής ποιότητας. Στην ελληνική αγορά κυκλοφορούν όσπρια με προέλευση από την Κίνα έως τον Καναδά. Πόσο ανταγωνιστικότερη μπορεί να είναι εκεί η παραγωγή (Καναδάς με μία χώρα με υψηλές αμοιβές, Κίνα μία χώρα με χαμηλές αμοιβές). Από τα όσπρια που μπορούν να καλλιεργηθούν είναι η φακή η οποία καλλιεργείται γενικώς σε ορεινές και ημιορεινές περιοχές. Πρόκειται για ξηρική καλλιέργεια η οποία μπορεί να αποδώσει περισσότερο από 200 κιλά ανά στρέμμα. Υπάρχουν πολλές ποικιλίες από τις οποίες μπορούν να επιλεγούν αυτές που αντέχουν τις κλιματικές ιδιαιτερότητες της περιοχής μας. Η καλλιέργεια της φακής δεν ήταν άγνωστη στο χωριό μας όπως γνωρίζουμε από μαρτυρίες των παππούδων μας. Χρειάζεται όμως σημαντικές καλλιεργητικές φροντίδες (λίπανση, ζιζανιοκτονία, προετοιμασία σπόρου, ψεκασμοί) για να επιτευχθούν καλές αποδόσεις.

Πώς επιλέγεται η αγροτική δραστηριότητα που θα ασκηθεί για να αποδώσει εισόδημα; Εδώ αρχίζουν τα μαθηματικά. Εισροές – εκροές. Πόσο θα κοστίσει η εγκατάσταση και η φροντίδα μιας καλλιέργειας μέχρι να αποδώσει προϊόντα; Πόσο αναμένεται να είναι το εισόδημα (ποσότητα προϊόντος x τιμή μονάδας); Υπάρχει επιδότηση για την συγκεκριμένη καλλιέργεια; Σημειώνεται ότι **κατά γενική ομολογία, οι επιδοτήσεις δεν βοήθησαν στην ανταγωνιστικότητα της αγροτικής μας οικονομίας ούτε άλλαξαν την μοίρα των ασχολουμένων με την γεωργία και την κτηνοτροφία.**

Οι επιδοτήσεις, κυρίως κατηύθησαν την γεωργική παραγωγή σε σταθερή τροχιά χωρίς δυνατότητα ανάπτυξης ή χωρίς δυνατότητα επίγνωσης της ζημιολογίας αγροτικής δραστηριότητας. Στην χώρα μας, οι επιδοτήσεις παρείχαν ένα «μαξιλαράκι ασφαλείας» στο γεωργικό εισόδημα, απομακρύνοντας τους παραγωγούς από τον σχεδιασμό και την υλοποίηση ποιοτικών, ασφαλών για τον καταναλωτή και ανταγωνιστικών προϊόντων. Το γεγονός ότι η χώρα μας εισάγει ημίκληρο αγελαδινό τυρί από την μακρινή Σουηδία των υψηλών αμοιβών, του ψυχρού κλίματος και των τριών μηνών ηλιοφάνειας, καταδεικνύει την «μη επιτυχία» του θεσμού.

Ποιο, λοιπόν, προϊόν θα παράγουμε; Η απάντηση είναι σε ποιον καταναλωτή θα το πουλήσουμε. Ποιες απαιτήσεις έχει αυτός ο καταναλωτής και ποιες ανάγκες; Που θα τον βρούμε; Θα τον βρούμε εμείς ή ένας χονδρέμπορος; Αντέχουμε το κόστος να τον βρούμε εμείς; Είναι ένας πλούσιος καταναλωτής ή έχει χαμηλό εισόδημα; Ζητάει ποιότητα και ασφάλεια στα τρόφιμά του (απουσία υπολειμμάτων φυτοφαρμάκων και κτηνιατρικών φαρμάκων) ή τον ενδιαφέρει μόνο η τιμή; Πόσες ποσότητες

απαιτεί και πόσες είμαστε εμείς σε θέση να προμηθεύσουμε; Μπορεί να γίνει πρόβλεψη για πόσο χρόνο θα χρειάζεται το προϊόν μας; **Ποιοι είναι οι κυριότεροι ανταγωνιστές μας;** Που πλεονεκτούμε και που υστερούμε σε σχέση μ' αυτούς; **Ποιες είναι οι ειδικές απαιτήσεις της νομοθεσίας για το προϊόν μας;**

Σε λίγα χρόνια, **κάθε μη τυποποιημένο προϊόν, κάθε προϊόν «χωρίς ταυτότητα» δεν θα έχει θέση στην αγορά.** Για να αγοράζεται ένα προϊόν, θα πρέπει να δίνονται επαρκείς πληροφορίες στον καταναλωτή και αυτός που θα το προμηθεύει θα πρέπει να είναι σίγουρος για την επισήμανση και την επωνυμία που θα θέτει σε αυτά τα προϊόντα. Κατ' αναλογία ο παραγωγός θα είναι υποχρεωμένος να τηρεί μία σειρά από κανόνες και να αποδεικνύει ότι οι απαιτήσεις που τίθενται από τον αγοραστή του ικανοποιούνται. Το τελευταίο επιτυγχάνεται με την πιστοποίηση της αγροτικής δραστηριότητας (ολοκληρωμένη και βιολογική γεωργία).

Επανερχόμαστε στον σχεδιασμό μας. Κάθε επιλογή, κάθε κίνηση και κάθε δαπάνη θα πρέπει να δικαιολογείται από προηγούμενη μελέτη. Μελέτη γραπτή και οικονομοτεχνικά τεκμηριωμένη. **Ποιος θα «παραγγείλει» την μελέτη; Ο ενδιαφερόμενος ή καλύτερα οι ενδιαφερόμενοι.** Λαμβάνοντας υπόψη τον χρόνο εργασίας, το κόστος λειτουργίας και το κόστος απόκτησης αξιόπιστου εξοπλισμού, γεννάται το ερώτημα: **γιατί δεν αποκτάται και δεν αξιοποιείται από κοινού αυτός ο εξοπλισμός; Πόση απόσταση μας χωρίζει από τις ομάδες παραγωγών;** Όταν ακόμα μπορούμε να πουλάμε το ελαιόλαδο 60, 70 ή και 80€ τον «τενεκέ» **ποιος εγγυάται ότι σε πέντε ή δέκα χρόνια θα πωλείται το ίδιο και το προϊόν θα είναι μέσα στην αγορά;**

Για να συνοψίσουμε **προέχει η σύμπραξη και η συμπόρευση.** Δεν αντιπροσωπεύουμε μεγέθη που να μπορούν να βγουν «επιθετικά» στην αγορά, μέσω συνεταιριστικής δράσης (χωρίς να αποστρεφόμεστε το συνεταιριστικό πνεύμα), αλλά **μπορούμε μέσα από ομάδες παραγωγών να εξασφαλίσουμε εισόδημα και να καλύψουμε ανάγκες της αγοράς.** Χρειάζεται διάλογος, ιδέες και μελέτη. Μελέτη που θα γίνει κείμενο, που θα τεκμηριωθεί και που θα υπογραφεί από άτομο με οικονομοτεχνική επάρκεια. Σε αυτή την μελέτη θα ενσκήψουμε και θα την υπηρετήσουμε. Δεν υπάρχει λόγος να αναλάβουμε μεγαλύτερα κόστη από όσα μπορούμε να αντέξουμε (κόστη μεταποίησης, αποθήκευσης και διάθεσης, με δεδομένες τις αυστηρές απαιτήσεις της νομοθεσίας). «Δεν είναι όλα τα δάκτυλα ίσα» που λέμε στο χωριό μας, αλλά δεν χρειαζόμαστε πέντε φρέζες και πέντε τρακτέρ σε μία ομάδα πέντε παραγωγών για να ξεχωρίσουμε. Αξίζει περισσότερο να επενδύσουμε από κοινού στην διατήρηση της

αγροτικής οικονομίας στον τόπο μας ως στοιχείο συνοχής της κοινωνίας μας.

Εμπρός μας έχουμε λοιπόν, τον διάλογο, τον σχεδιασμό, την μελέτη και την συγκρότηση ομάδων παραγωγών. Έχουμε να απαντήσουμε σε πολλά ερωτήματα για να διανύσουμε μία ασφαλέστερη πορεία. Ανταλλάξαμε απόψεις, προβληματισμούς και ιδέες. Καταθέσαμε τις προτάσεις μας και απομένει να τις επεξεργαστούμε. Οφείλουμε να επανέλθουμε στον διάλογό μας και να χαράξουμε τον οδικό μας χάρτη.

Αναδημοσίευση από την «Φωνή της Βλαχοκερασιάς», Φύλλο 1, Δεκ. 2013

Στάθης Ν. Χρόνης
Κτηνίατρος – Μικροβιολόγος Τροφίμων

2. Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) και ελληνική γεωργία

Ήδη από την δεκαετία του 1980 μπήκε στην αγροτική ζωή ο νέος όρος: «επιδοτήσεις», με άλλα λόγια η **οικονομική ενίσχυση** της αγροτικής δραστηριότητας στα πλαίσια της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) ή αλλιώς Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ).

Παραμένει όμως ένα ζητούμενο: **«τι ενισχύθηκε τελικά;»**, το σύνολο της γεωργικής παραγωγής; το εισόδημα των αγροτών και των μεταποιητών αγροτικών προϊόντων; η συμμετοχή του αγροτικού εισοδήματος στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ); η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής γεωργίας σε σχέση, τουλάχιστον, με τις λοιπές χώρες της ευρωπαϊκής κοινότητας; ο αριθμός των απασχολούμενων με την γεωργία; ευνοήθηκε η προστασία του γεωργικού περιβάλλοντος; εξασφαλίσθηκε η αειφορία των καλλιεργούμενων εκτάσεων;

Η προσπάθεια για απάντηση στα παραπάνω ερωτήματα θα μας δώσει πολλά όχι. Δεν παραβλέπεται η συμμετοχή των κεφαλαίων που έχουν εισρεύσει στην αγροτική οικονομία υπό την μορφή επιδοτήσεων στο συνολικό ακαθάριστο γεωργικό εισόδημα, σημαντικό μέρος των οποίων ενίσχυσε το εισόδημα των αγροτικών οικογενειών. Τα πολλά όχι όμως, συντηρούν την αμφιβολία για την ορθότητα αυτής της πολιτικής ή τουλάχιστον, για ορισμένες σοβαρές αδυναμίες της.

Η ενιαία γεωργική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης ξεκίνησε το 1957. Η Κοινή Γεωργική Πολιτική σχεδιάστηκε για να διασφαλίσει την αυτονομία της Ευρώπης στην παραγωγή τροφίμων. Παραμένει ένα ερώτημα: **«οι επιδοτήσεις δίνονται για την ενίσχυση του εισοδήματος των αγροτικών οικογενειών ή για να εξασφαλισθεί ότι το αγροτικό επάγγελμα δεν θα εγκαταλειφθεί στην γηραιά ήπειρο; και συνεπώς θα προκύψει η ανάγκη εισαγωγής αγροτικών προϊόντων από μη κοινοτικές χώρες;»**.

Οι βασικές αρχές της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής παρέμειναν ίδιες για δεκαετίες: **εγγυημένες τιμές για τα γεωργικά προϊόντα**, συχνά πάνω από τα επίπεδα των παγκόσμιων τιμών, και **επιδοτήσεις με κριτήριο την ποσότητα της παραγωγής**, χωρίς να δίνεται μεγάλη σημασία στο πρόβλημα του πλεονάσματος της παραγωγής.

Η παραπάνω πολιτική οδήγησε νωρίς, πριν ακόμη από την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ, στο να υπάρχουν **«ποταμοί γάλακτος και βουνά τυριών»** που περίμεναν την διοχέτευσή τους στις αγορές. Όσο η απορρόφηση των πλεονασματικών προϊόντων καθυστερούσε χρειάστηκε να επινοηθεί η **«πολιτική της απόσυρσης»**. Κάποιοι θυμούνται, και στην Ελλάδα, την τύχη που είχαν τα πλεονασματικά ροδάκινα. Προέκυψε λοιπόν το παράδοξο τα «αποζημιώνονται» οι παραγωγοί βλέποντας τα προϊόντα τους να οδηγούνται στην χωματερή. Ο «καρπός του μόχθου» στην πλήρη

απαξίωση. Το παυσίπονο που δόθηκε και σε αυτές τις περιπτώσεις απλό: «επιδοτήσεις».

Στην δεκαετία του 1970 σχεδόν το 70% του προϋπολογισμού της ΕΕ πήγαινε στην γεωργία. Μετά από μια σειρά μεταρρυθμίσεων, οι γεωργικές δαπάνες στον προϋπολογισμό έπεσαν στο 35% για την οικονομική περίοδο 2007-2013. **Εάν η ΕΟΚ επέλεγε να μην επιδοτεί την γεωργική παραγωγή** είναι βέβαιο ότι δεν θα μπορούσε να ανταγωνισθεί από την πλευρά των τιμών τα προϊόντα από τρίτες χώρες, τα οποία παράγονται με φθηνότερα ημερομίσθια ή και με ευνοϊκότερες καιρικές-κλιματολογικές συνθήκες. Συνεπώς ο αγροτικός πληθυσμός την Ευρώπη θα περιοριζόταν δραματικά.

Αδιαμφισβήτητα, η πολιτική των επιδοτήσεων **οδήγησε σε ύπωση την ανταγωνιστικότητα** των ευρωπαϊκών αγροτικών προϊόντων. Στην Ελλάδα το «συνολικό αγροτικό προϊόν χωρίς άμεσες επιδοτήσεις» **μειώθηκε κατά 50% από το 1995 έως το 2006**. Την ίδια περίοδο οι επιδοτήσεις αυξήθηκαν κατά 20% με συνέπεια να μην γίνουν αντιληπτές οι αιτίες της φθίνουσας πορείας της αγροτικής παραγωγής.

Ήδη έχει ξεκινήσει η εφαρμογή της νέας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, για την περίοδο 2014-2020, όπου η χρηματοδότησή της από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό παραμένει σταθερή, ενώ οι μεταβολές στα ποσά που αφορούν τις περισσότερες χώρες μέλη, είναι οριακές. Για την χώρα μας δεν θα έχουμε μεγάλες απώλειες (περίπου 3,6%) στο σύνολο των κεφαλαίων που θα διατεθούν ως επιδοτήσεις. Από το 2020 και μετά, αλλάζουν ακόμα περισσότερα οι πολιτικές που θα εφαρμοστούν, για το λόγο αυτό **χρειάζεται καλύτερη οργάνωση**.

Το νομικό πλαίσιο οικονομικών ενισχύσεων στην αγροτική παραγωγή, διατυπώνεται στον Κανονισμό (ΕΕ) με αριθμό 1305/2013 **«για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης»**. Στο νομικό αυτό κείμενο αναλύονται εκτενώς αφενός η προσέγγιση και η «φιλοσοφία» της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην αγροτική ανάπτυξη και αφετέρου οι λεπτομέρειες στις προτεραιότητες και στην υλοποίηση των οικονομικών ενισχύσεων.

Στην νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική, αναγνωρίζεται ότι, ο τομέας της γεωργίας υφίσταται, περισσότερο από άλλους παραγωγικούς τομείς, **ζημίες που αφορούν το παραγωγικό δυναμικό του**, οι οποίες οφείλονται σε φυσικές καταστροφές, δυσμενή κλιματικά φαινόμενα και καταστροφές.

Για να βοηθηθεί η βιωσιμότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων έναντι τέτοιων καταστροφών ή φαινομένων, **θα πρέπει να παρέχεται στήριξη ώστε να βοηθηθούν οι γεωργοί να αποκαταστήσουν το γεωργικό δυναμικό που έχει υποστεί ζημίες**. Θα πρέπει να ενθαρρυνθούν δραστηριότητες και έργα τα οποία συνδέουν ταυτόχρονα την γεωργία, τον

αγροτουρισμό, την φυσική και πολιτιστική κληρονομιά, καθώς και επενδύσεις σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (αιολική και ηλιακή ενέργεια).

Λαμβάνεται υπόψη ότι, **η δασοκομία αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της αγροτικής ανάπτυξης** και η στήριξη για φιλική προς το περιβάλλον χρήση της γης θα πρέπει να περιλαμβάνει την ανάπτυξη των δασικών περιοχών και την αειφόρο διαχείριση των δασών. Η «**αιφορία**», δηλαδή η ικανότητα των γεωργικών πόρων να αποδίδουν προϊόντα σε βάθος χρόνου, χωρίς να υποβαθμίζονται, αποτελεί προτεραιότητα της νέας ΚΑΠ.

Γίνεται αποδεκτό ότι, **οι ομάδες και οι οργανώσεις παραγωγών** βοηθούν τους γεωργούς να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που προκύπτουν από την αύξηση του ανταγωνισμού λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων. Συνεπώς, θα πρέπει να ενθαρρυνθεί η σύσταση ομάδων και οργανώσεων παραγωγών. Οι ενισχύσεις στους γεωργούς των **ορεινών περιοχών ή άλλων περιοχών που αντιμετωπίζουν φυσικά ή άλλα ειδικά μειονεκτήματα** θα πρέπει να συμβάλλουν, μέσω της ενθάρρυνσης της συνεχούς χρήσης των γεωργικών γαιών, **στη διατήρηση της υπαίθρου**, καθώς και στη διατήρηση και προώθηση αειφόρων γεωργικών συστημάτων (π.χ. ολοκληρωμένη γεωργική διαχείριση, βιολογική γεωργία).

Στο πρακτικό σκέλος το νέο πλαίσιο ενισχύσεων προβλέπει άμεσες οικονομικές ενισχύσεις οι οποίες **δεν συνδέονται με δικαιώματα**. Η πρόταση βάζει την έννοια του **ενεργού γεωργού**. Μόνο οι αγρότες που δραστηριοποιούνται σήμερα μπορούν να επωφεληθούν από τα συστήματα στήριξης του εισοδήματος (θα υπάρξει κατάλογος δραστηριοτήτων που εξαιρούνται).

Το πιο σοβαρό ερώτημα στο οποίο πρέπει να απαντήσουν τα θεσμικά όργανα που καθορίζουν την αγροτική πολιτική, αλλά και οι ίδιοι οι αγρότες και οι οργανώσεις τους είναι **εάν θέλουμε να ενισχύσουμε την κοινωνική ή την επιχειρηματική πλευρά της γεωργίας**. Η κοινωνική πλευρά αφορά στην στήριξη της αγροτικής δραστηριότητας σε ορεινές περιοχές, σε φθίνουσες και σε μη εντατικές καλλιέργειες, μαζί με τη μετακινούμενη ορεινή κτηνοτροφία ενώ η επιχειρηματική πλευρά αφορά στις πεδινές περιοχές με δυναμικές, εντατικοποιημένες καλλιέργειες και στην σταβλισμένη κτηνοτροφία.

Οι αλλαγές που προκύπτουν από την εφαρμογή της νέας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- το νομικό και θεσμικό πλαίσιο οικονομικών ενισχύσεων είναι συγκεκριμένο και έχει καθορίσει τους «όρους του παιχνιδιού» για όλους τους «παίκτες».

- οι οικονομικές ενισχύσεις «παραμένουν ένα μαξιλαράκι ασφαλείας» για την επιλογή ορθών και περιβαλλοντικά φιλικών γεωργικών πρακτικών.
- το αγροτικό εισόδημα δεν θα εξασφαλίζεται υποχρεωτικά από την εντατική χρήση των διαθέσιμων γεωργικών εκτάσεων και γενικά των φυσικών πόρων, αλλά θα ενισχύεται η επιλογή φιλικών προς το περιβάλλον γεωργικών πρακτικών.
- η ενεργή ενάσκηση της γεωργικής δραστηριότητας και η παραγωγή ποιοτικών προϊόντων θα καθορίζει το γεωργικό εισόδημα χωρίς την παροχή επιδοτήσεων που συνδέονται με την έκταση των εκμεταλλεύσεων.
- η **οργάνωση των παραγωγών σε ομάδες και ενώσεις** θα εξασφαλίσει την θέση των ποιοτικών προϊόντων στις εξαιρετικά ανταγωνιστική παγκοσμιοποιημένη αγορά αγροτικών προϊόντων.

Αν προσπαθήσουμε να δούμε τις προοπτικές της **τοπικής αγροτικής μας οικονομίας** θα πρέπει να εστιάσουμε στα παρακάτω:

- η ποιότητα των παραγόμενων αγροτικών προϊόντων θα πρέπει να αποδεικνύεται με την τυποποίηση και την πιστοποίηση.
- η προτεραιότητα στήριξης των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών παρέχει **ευκαιρία για την διατήρηση των υφιστάμενων αλλά και την ανάδειξη νέων αγροτικών δραστηριοτήτων** στην περιοχή μας.
- οι δραστηριότητες «χαμηλής έντασης» όπως η μελισσοκομία, η ελαιοκομία, η καλλιέργεια της καστανιάς θα παραμείνουν στο επίκεντρο των επιλογών μας.
- η αναζήτηση **δραστηριοτήτων που θα σχετίζονται με τον υφιστάμενο δασικό όγκο**, μπορεί να δώσει νέες ευκαιρίες.
- η κτηνοτροφία δεν έχει μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης, χωρίς την εισροή ζωοτροφών από άλλες περιοχές.

Δεν είναι υποχρεωτικά δυσάρεστη, αλλά ρεαλιστική, η διαπίστωση ότι δεν είμαστε σε θέση να καθορίσουμε τους όρους του παιχνιδιού. Αυτό μας υποχρεώνει να αξιοποιήσουμε κάθε ευκαιρία που παρέχει το νομικό πλαίσιο της νέας ΚΑΠ.

Δεν είναι αναμενόμενη η ανταγωνιστική αγροτική δραστηριότητα στην Ευρώπη χωρίς επιδοτήσεις. Ελπίδα και διέξοδος για την ευρωπαϊκή γεωργία αποτελεί η παραγωγή ανταγωνιστικών προϊόντων λόγω ποιότητας και όχι λόγω τιμής. Η ποιότητα σχετίζεται τόσο με τα χαρακτηριστικά των προϊόντων (εικόνα, ποικιλία, γεύση) όσο και με την απουσία φυτοφαρμάκων και «λοιπών δηλητηρίων» τόσο για τα τρόφιμα

όσο και για το περιβάλλον. Για την περιοχή μας **μόνη διέξοδος είναι η παραγωγή ποιοτικών πιστοποιημένων προϊόντων.**

Η χρονική περίοδος 2014-2020 παρέχει, ωστόσο, ικανό χρόνο για οργάνωση ενός νέου «κινήματος αγροτικής συνείδησης» σε συμφωνία ή όχι με το πνεύμα της νέας ΚΑΠ. Κίνημα το οποίο θα εξασφαλίσει την κοινωνική πτυχή της αγροτικής δραστηριότητας, πέρα από την εξασφάλιση του απαραίτητου εισοδήματος, και τον πρωταγωνιστικό ρόλο της αγροτικής κοινότητας στην αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων αλλά και της διαμόρφωσης της περιβαλλοντικής συνείδησης.

**Κτηνίατρος – Μικροβιολόγος Τροφίμων
Στάθης Ν. Χρόνης**